

УДК 328.132.2(477)

Т. Ю. Грозіцька, канд. політ. наук, в. о. доц.

Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова, Інститут соціальних наук, кафедра політології

ПЕРСПЕКТИВИ ФОРМУВАННЯ КОАЛІЦІЙНИХ УРЯДІВ В УКРАЇНІ

У представленій статті доводиться необхідність зміцнення позицій Кабінету Міністрів України. Пропонується формувати коаліційний уряд в Україні не на основі парламентської більшості, а за участю Президента та найвпливовіших парламентських фракцій.

Ключові слова: коаліційний уряд, парламентська більшість, опозиція, парламентська фракція, політична партія, Президент, Кабінет Міністрів, Парламент.

Необхідність створення коаліційних урядів в Україні вже декілька років дискутується в українських політичних та наукових колах. Але, на наш погляд, ця проблема назріла набагато раніше. Розподіл повноважень між Президентом, Верховною Радою та Кабінетом Міністрів, закріплений Конституцією України 1996 року, не відповідав потребам українських реалій. По-перше, розподіл влади і система стримувань та противаг виправдовує себе тоді, коли Президент представляє сильну політичну партію, яка має потужну фракцію в парламенті. Якщо ж впливові парламентські сили знаходяться у постійній опозиції до Президента, то це може унеможливити процес прийняття державних рішень [2, 144]. Саме така ситуація і мала місце в Україні. Крім того, система розподілу влади може успішно функціонувати при наявності певного типу політичної культури, яка вимагає від політиків уміння вести публічний діалог та йти на компроміс. По-друге, формування Кабінету Міністрів не на партійній основі знижувало ступінь його відповідальності, а сильна залежність вищого виконавчого органу від Президента робила його майже недієздатним. По-третє, Верховна Рада відігравала дуже обмежену роль в процесі формування Кабміну та контролю над його діяльністю.

На сьогоднішній день пропонується, в основному, одна модель коаліційного уряду для України – на основі парламентської більшості. Але ця модель є більш характерною для парламентської форми правління. Якщо Президент не буде брати участь у формуванні вищого виконавчого органу влади, то тоді він практично перетворюється на номінальну політичну фігуру. На сучасному етапі політичного розвитку України майже неможливо створити постійну парламентську більшість. Така більшість може бути створена тільки в умовах стабільної партійної системи, коли політичні партії мають міцні корені у суспільстві та можуть об'єднуватися у стійкі партійні коаліції. На

жаль, більшість сучасних українських політичних партій України являє собою скоріше політичні клуби за інтересами, ніж політичні партії у класичному розумінні. Деякі з них є аморфними утвореннями, які лише встигають “дійти” до парламенту, а потім розпадаються.

Такі політичні партії не мають чіткої політичної орієнтації, їх погляди постійно змінюються, у різні періоди вони можуть співпрацювати з різними політичними силами (навіть з тими, які знаходяться на протилежних полюсах політичного спектра). Беручи до уваги той факт, що коаліційний уряд, створений на основі парламентської більшості, існує до того часу, поки зберігається ця більшість, можна спрогнозувати, що такі уряди будуть дуже нестабільними. А Україна вже й так протягом десяти років переживає ситуацію постійних відставок уряду.

Враховуючи вищесказане, можна запропонувати наступну модель коаліційного уряду для України: частина міністрів призначається Президентом, а інша частина – найбільшими фракціями Верховної Ради (кількість таких фракцій має визначити сама Верховна Рада). При цьому зовсім необов'язково, щоб фракції, які формують уряд, об'єднувалися у більшість. Такі уряди будуть більш стійкими, тому що вони не будуть залежати від наявності більшості у парламенті. На підтримку саме такої моделі коаліційного уряду можна навести ще один аргумент. Під час створення більшості до неї можуть увійти ті політичні сили, які не мають власної електоральної бази. Тобто вони не представляють інтереси якихось верств населення. І такі сили будуть брати участь у формуванні вищого виконавчого органу влади. У той же час ті фракції парламенту, які спираються на певну соціальну основу, можуть не увійти у парламентську більшість і не бути представленими у коаліційному уряді.

В Україні необхідно зміцнити позиції Кабінету Міністрів, який з моменту отримання Україною незалежності виступав розмінною монетою у відносинах між Президентом та Верховною Радою. Його треба зробити більш незалежним як від Президента, так і від Парламенту. Для цього можна було б використати досвід швейцарської моделі розподілу влади, згідно з якою вищий виконавчий орган влади протягом 4-х років після його призначення не може бути відправлений у відставку. Для України цей термін можна було б скоротити до 2-х років. Можна запропонувати ще декілька шляхів реформування Кабміну: відправляти у відставку не весь кабінет, а окремих міністрів; або здійснювати відставку Кабміну тільки за взаємною згодою Президента та Верховної Ради.

Повертаючись до проблеми створення парламентської більшості, треба зазначити ще одну причину, чому поділ українського Парламенту на більшість та опозицію є передчасним.

В умовах демократичного режиму протиріччя між парламентською більшістю та опозицією коливаються у межах проблем, які не зачіпають основ існуючого політичного ладу. А та більшість, яка була сформована у Верховній Раді минулого скликання, розходилася з опо-

зиційними фракціями лівого крила з питань, що стосувалися майбутнього державного устрою України. Тому Україні потрібний не розкол Парламенту на більшість та опозицію, а пошук консенсусу між різними політичними силами щодо майбутнього політичного та економічного розвитку України.

У цьому зв'язку є не зовсім обгрунтованим той засіб, який був використаний для створення парламентської більшості у Верховній Раді минулого скликання, а саме – вилучення із політичного процесу опозиційних лівих фракцій. Необхідно брати до уваги те, що партії лівого крила репрезентують інтереси певної частини населення України. Тому оптимальним рішенням для України було б не вилучення “лівих” із політичного процесу, а трансформація їх інтересів (наскільки це можливо) у напрямку подальшої демократизації українського суспільства. Для цього можна було б створити тимчасову велику коаліцію, куди б увійшли Президент, лідери парламентських фракцій, частина членів Кабінету Міністрів. Така коаліція може бути сформована без внесення змін до Конституції. У межах цієї коаліції рішення повинні прийматися кваліфікованою більшістю. Ті члени коаліції, які не голосували за будь-яке рішення, мають визнати його обов'язковим до виконання, якщо воно набрало необхідну кількість голосів. Необхідно визначити коло питань, що будуть знаходитися у компетенції виключно цієї коаліції. Рішення, які прийняті по цих питаннях, не можуть бути блоковані Парламентом. Головна задача великої коаліції – розробка єдиної платформи демократичних реформ, котра буде взята за основу політичними силами, представленими в органах законодавчої та виконавчої влади.

Література

1. Linz J. The perils of presidentialism // The global resurgence of democracy / Ed by L. Diamond and M Plattner. — Baltimore and London: The John Hopkins University press, 1993. — P. 108–126 p.
2. Linz J. The virtues of parliamentarism // The global resurgence of democracy / Ed by L. Diamond and M Plattner. — Baltimore and London: The John Hopkins University press, 1993. — P. 138–145.
3. Horowitz D. Comparing democratic systems // The global resurgence of democracy / Ed by L. Diamond and M Plattner. — Baltimore and London: The John Hopkins University press, 1993. — P. 127–133.
4. *Consociational democracy: political accomodation in segmented societies* / Ed. by Kenneth D. McRae. — Toronto: McClelland and Stewart Limited, 1974.
5. Lijphart A. *Democracy in plural societies: a comparative exploration*. — New Haven: Yale University Press, 1977.
6. Lijphart A. *Democracies: patterns of majoritarian and consensus government in twenty-one countries*. — New Haven and London, 1984.

Т. Ю. Грозицкая

**ПЕРСПЕКТИВЫ ФОРМИРОВАНИЯ КОАЛИЦИОННЫХ
ПРАВИТЕЛЬСТВ В УКРАИНЕ**

Резюме

В представленной статье доказывается необходимость укрепления позиций Кабинета Министров Украины. Предлагается формировать коалиционное правительство в Украине не на основе парламентского большинства, а при участии Президента и наиболее влиятельных парламентских фракций.

Ключевые слова: коалиционное правительство, парламентское большинство, оппозиция, парламентская фракция, политическая партия, Президент, Кабинет Министров, Парламент.

T. Y. Grozitska

**PERSPECTIVES OF THE FORMATION OF COALITION CABINETS IN
UKRAINE**

Summary

In this article the author proves the necessity to strengthen the positions of the Cabinet of Ministers of Ukraine. The coalition cabinet is proposed to be formed not on the basis of parliamentary majority, but both by the President and by the most influential parliamentary factions.

Key words: coalition government, Parliamentary majority, opposition, Parliamentary faction, political party, President, Cabinet of Ministers, Parliament.